

OBSAH

SLOVO ÚVODEM 5

1. LIDOVÁ POVĚST: CHARAKTERISTIKA ŽÁNRU 7
 - Úvod 7
 - Lidová pověst jako text: obsah 8
 - Lidová pověst jako text: forma 10
 - Lidová pověst jako text: struktura 11
 - Lidová pověst jako kontext: víra 12
 - Lidová pověst jako kontext: funkce 13
 - Lidová pověst jako kontext: distribuce 14
2. KATALOGY LIDOVÝCH POHÁDEK A POVĚSTÍ 17
 - Úvod 17
 - Mezinárodní katalog lidových pohádek: Arne-Thompson-Uther 18
 - Zahraniční katalogy lidových pověstí 20
 - České a slovenské katalogy lidových vyprávění 24
3. PRAMENY LIDOVÝCH POVĚSTÍ A JEJICH SBĚRATELE 28
 - Úvod 28
 - 19. století 29
 - 20. a 21. století 31
4. POUŽITÁ LITERATURA 37
5. KATALOG ČESKÝCH DÉMONOLOGICKÝCH POVĚSTÍ 44
 - Metodika katalogu 44
 - Orientační vysvětlení popisu typu 47
 - Seznam pramenů a katalogů 48

KATALOG

1. ČLOVĚK A MAGIE. ČARODĚJNICE A POVOLÁNÍ SPOJENÁ S MAGIÍ, IAIK POUŽÍVÁ MAGII, MAGICKÉ ÚKONY A PROSTŘEDKY 57
 - 1.A Povolání spojená s magií či nadpřirozenými schopnostmi 57
 - ČARODĚJNICE 57
 - Podoba 57
 - Zasvěcení do čarodějnického umění 57
 - Čarodějnice a člověk: konflikt – čarodějnice škodí člověku 58
 - Čarodějnice škodí hospodářství* 59
 - Čarodějnice útočí na lidi* 60
 - Člověk a čarodějnice při proměně* 61
 - Čarodějnice a člověk: konflikt – člověk přemůže či odhalí čarodějnici 62
 - Sněm čarodějnic 64

- ČARODĚJ A ČERNÁ KNIHA KOUZEL 65
 Charakteristika 65
 Zasvěcení do čarodějnického umění 66
 Činnost čaroděje 66
 Čaroděj a drak 66
 Čaroděj dobývá podzemní poklady a manifestuje svou moc 67
 Černá kniha kouzel 68
 ZAKLÍNAČ MRAČEN 69
 VĚŠTEC, VĚŠTKYNĚ, ZARÍKÁVAČ 70
 Odhalení skryté skutečnosti a obrana proti škodlivým vlivům 70
 Pomoc v partnerských vztazích 72
 Léčení nemoci 72
 Věštkyňe a návštěvník 73
 Věštkyňe a její moc 73
 KRYSAŘ A ZAKLÍNAČ HADŮ 74
1.B Laik používá magii 74
 HOSPODÁŘ, ČELEDÍN, POCESTNÝ, VANDROVNÍK, KRAJÁNEK,
 FORMAN, ŽEBRÁK, VOJÁK, BÁBA, KOMEDIANT 74
 LOVEC 77
 ZLODĚJ, ZBOJNÍK 79
1.C Magické úkony a prostředky (pověry) 79
 MAJETEK A ZDRAVÍ 79
 MILOSTNÉ VZTAHY 82
 VĚŠTBY A ODHALENÍ SKRYTÉ SKUTEČNOSTI 83
- 2. ČLOVĚKA OSUD. OMEN, PROROCTVÍ, PŘEDURČENÝ OSUD,
 DÉMONI NEMOCIA SMRTI, PŘEVTELENÁ DUŠE ČLOVĚKA,
 PORUŠENÍ TABU, DÁBEL 84**
- 2.A Omen, znamení blížkého neštěstí nebo smrti 84**
 DUCH JISTÉ OSOBY, DVOJNÍK JAKO OMEN 84
 ZJEVENÍ V LIDSKÉ PODOBĚ JAKO OMEN 85
 ZVÍŘE JAKO OMEN 85
 RŮZNÁ ZJEVENÍ JAKO OMEN 86
 ZNAMENÍ V DOMĚ A NA DVOŘE JAKO OMEN 86
 ZVUKY A HLASY JAKO OMEN 87
 SEN A VIZE JAKO OMEN 88
 HODINA SMRTI 88
- 2.B Proroctví a předurčený osud 89**
 PROROCTVÍ SPJATÉ S OSUDEM JEDNOTLIVCE NEBO S OSOBOU
 PROROKA 89
 MÍSTO S PROROCKOU PŮSOBNOSTÍ 90
- 2.C Démon nemoci a smrti 92**
 SMRT SE ZJEVUJE 92

- DÉMON NEMOCI 93
- 2.D Převtělená duše a proměna člověka, můra, vlkodlak, kletba 94**
- MŮRA 94
- Duše spícího člověka opouští tělo 94
- Charakteristika 95
- Můra a člověk 96
- VLKODLAK 97
- KLETBA 97
- 2.E Porušení tabu 98**
- RUŠENÍ KLIDU MRTVÝCH, ZNESVĚCENÍ HŘBITOVA 98
- NESVĚTIT SVÁTEK, PRACOVAT PŘES ZVYKEM URČENÝ ČAS 101
- KLENÍ, ROUHÁNÍ SE BOŽÍMU ŘÁDU A PŘÍRODNÍM SILÁM, POHANĚNÍ
CHLEBA ČI POSVÁTNĚHO PŘEDMĚTU, SPOLKY S ĎÁBLEM 102
- Rouhání se přírodním silám 103
- ŽERTOVÁNÍ S VÁŽNÝMI VĚCMI, LEHKOVÁŽNOST, SNAHA
O NEPATŘIČNÉ POZNÁNÍ 103
- PORUŠENÍ SOCIÁLNÍCH NOREM, ASOCIÁLNÍ A PATOLOGICKÉ
VLASTNOSTI 105
- Kruté chování 107
- JEDNÁNÍ PROTI ZVYKLOSTEM 108
- 2.F Ďábel 109**
- CHARAKTERISTIKA 109
- ĎÁBEL A ČLOVĚK: ČLOVĚK SE ZACHRÁNÍ Z MOCI ĎÁBLA 110
- ĎÁBEL A ČLOVĚK: PAKT S ĎÁBLEM 111
- ĎÁBEL A ČLOVĚK: ĎÁBEL PŘICHÁZÍ PŘI MRAVNÍCH PROVINĚNÍCH 112
- ĎÁBEL A ČLOVĚK: ĎÁBEL KONÁ ZLO, NABÁDÁ KE ZLÉMU 113
- ĎÁBEL A ČLOVĚK: ČLOVĚK PŘELSTÍ ČERTA 113
- 3. ČLOVĚK PO SMRTI. REVENANTI A POHŘEB 114**
- 3.A Revenanti s určenou příčinou návratu 114**
- PROVINILÝ ČLOVĚK JAKO REVENANT 114
- PROKLETÝ ČLOVĚK JAKO REVENANT 118
- PŘEDČASNĚ ZEMŘELÝ ČLOVĚK JAKO REVENANT 118
- MRTVÝ NESPOKOJENÝ SE SVĚTEM ŽIVÝCH JAKO REVENANT 120
- MRTVÝ SE ZÁVAZKY VE SVĚTĚ ŽIVÝCH 122
- 3.B Revenanti s neurčenou příčinou návratu 124**
- NEKLIDNÝ MRTVÝ 124
- NEBEZPEČNÝ MRTVÝ 125
- SPOLEČENSTVÍ MRTVÝCH 126
- 3.C Vysvobození či zažehnání revenanta 127**
- VYSVOBOZENÍ REVENANTA SLOVEM A NÁBOŽENSKÝMI ÚKONY 127
- Člověk a zaklínání mrtvého 129
- Různé úkony k vysvobození revenanta 130

- 3.D Pohřeb mrtvého, neklidný hrob 132**
3.E Zdánlivě mrtvý 133
3.F Návštěva světa mrtvých 134
- 4. NUMINÓZNÍ JEVY, DUCHOVÉ, PŘÍZRAKY A STRAŠENÍ 135**
- 4.A Člověk je svědkem existence numinózních jevů 135**
 DUCH V LIDSKÉ PODOBĚ 135
 DUCH VE ZVÍŘECÍ PODOBĚ 137
 DUCH V PODOBĚ VĚCI NEBO ÚKAZU 138
 NEOBVYKLÉ ZVUKY 139
 NEVYSVĚTLITELNÉ DĚNÍ, MÁMENÍ 140
- 4.B Numinózní jevy v kontaktu s člověkem 142**
 DUCH A ČLOVĚK: PŘÁTELSKÝ NEBO NEUTRÁLNÍ KONTAKT 142
 DUCH A ČLOVĚK: KONFLIKT 144
 Útok, pronásledování 145
 Boj s duchem 146
- 4.C Světélka, ohnivý muž 147**
 CHARAKTERISTIKA 147
 SVĚTĚLKA A ČLOVĚK: PŘÁTELSKÝ NEBO NEUTRÁLNÍ
 KONTAKT 148
 SVĚTĚLKA A ČLOVĚK: KONFLIKT 149
- 4.D Opakovaný výskyt numinózních jevů na určitém místě 150**
4.E Místo nebo objekt s kouzelnou mocí 155
 ZVONY 157
- 5. PŘÍRODNÍ DÉMONI, DOMÁCÍ DUCH, DÉMONICKÁ ZVÍŘATA
 A BYLINY SE ZVLÁŠTNÍ MOCÍ 158**
- 5.A Lesní, polní a horští duchové 158**
 DIVÁ ŽENA 158
 Charakteristika 158
 Divá žena a člověk: přátelský nebo neutrální kontakt 159
 Divá žena a člověk: konflikt 161
 Divá žena součástí světa lidí 162
 PODHOZENEC 163
 Charakteristika 163
 Výměna dítěte 163
 Zbavení se podhozence 164
 DIVÝ MUŽ 165
 Charakteristika 165
 Divý muž a člověk: přátelský nebo neutrální kontakt 165
 Divý muž a člověk: konflikt 166
 DIVOKÁ HONBA 167
 Charakteristika 167

Divoká honba a člověk	168
MELUZÍNA	168
POLEDNICE	168
Podoba	168
Činnost a projevy	169
KLEKÁNICE	169
Podoba	169
Činnost a projevy	170
HORSKÝ DUCH (KRAKONOŠ, FABIÁN)	170
Charakteristika	170
Horský duch a člověk: přátelský nebo neutrální kontakt	171
Horský duch a člověk: konflikt	172
<i>Škádlení a zlomyslné kousky</i>	172
<i>Trestání za prohřešky</i>	173
OBŘI	173
5.B Vodní duchové	174
VODNÍK	174
Charakteristika	174
<i>Podoba</i>	174
<i>Projevy</i>	176
Vodník a člověk: přátelský nebo neutrální kontakt	177
Vodník a člověk: konflikt – vodník má převahu nad člověkem	180
<i>Škádlení a zlomyslné kousky</i>	180
<i>Trestání, msta, pokusy o utopení</i>	182
Vodník a člověk: konflikt – člověk má převahu nad vodníkem	184
Vodníkova domácnost, společenství vodníků	187
VODNÍ PANNA	188
Charakteristika	188
<i>Podoba</i>	188
<i>Projevy</i>	189
Vodní panna a člověk: přátelský nebo neutrální kontakt	189
Vodní panna a člověk: konflikt	189
5.C Horní duch, permoník	189
CHARAKTERISTIKA	189
Podoba	189
HORNÍ DUCH A ČLOVĚK: PŘÁTELSKÝ NEBO NEUTRÁLNÍ KONTAKT	190
HORNÍ DUCH A ČLOVĚK: KONFLIKT – DUCH MÁ PŘEVAHU NAD ČLOVĚKEM	192
HORNÍ DUCH A ČLOVĚK: KONFLIKT – ČLOVĚK MÁ PŘEVAHU NAD DUCHEM	193
SPOLEČENSTVÍ HORNÍCH DUCHŮ	193
5.D Domácí duch, skřítek	193
CHARAKTERISTIKA	193

- Podoba 193
- Projevy 194
- ZÍSKAT DOMÁČÍHO DUCHA 195
- DOMÁČÍ DUCH A ČLOVĚK: PŘÁTELSKÝ NEBO NEUTRÁLNÍ KONTAKT 196
- DOMÁČÍ DUCH A ČLOVĚK: KONFLIKT 197
- ZBAVIT SE DOMÁČÍHO DUCHA 198
- 5.E Démonická a neobvyklá zvířata 199**
 - KOČKA 199
 - ZAJÍC 200
 - KŮŇ 201
 - HAD 201
 - DRAK, LÉTAJÍCÍ HAD 204
 - BAZILIŠEK 205
 - NEOBVYKLÉ ZVÍŘE, ZVÍŘE V NEOBVYKLÉM PROSTŘEDÍ 206
 - RŮZNÉ POVĚRY O ZVÍŘATECH 207
- 5.F Byliny se zvláštní mocí 207**
 - PROJEVY BYLIN 207
 - FUNKCE BYLIN 208
 - RITUÁL PRO ZÍSKÁNÍ BYLINY 209
- 6. POKLADY 210**
 - 6.A Existence a původ pokladů 210**
 - POKLADY UKRYTÉ NA JISTÝCH MÍSTECH 210
 - PŮVOD A ZAKLADATELÉ POKLADŮ (HISTORICKÉ POVĚSTI) 211
 - ČAS A OKOLNOSTI ZJEVENÍ POKLADU 213
 - FORMA POKLADU 213
 - 6.B Strážce pokladu 213**
 - POSTAVA Z PODZEMÍ OBDARUJE ČLOVĚKA 215
 - POBYT V PODZEMÍ 216
 - 6.C Dobývání pokladu, podmínky k vyzvednutí pokladu, nadpřirozené projevy pokladu 217**
 - POKLAD SE PROJEVUJE NADPŘIROZENÝM ZPŮSOBEM 217
 - RITUÁLNÍ ÚKONY A PROSTŘEDKY POTŘEBNÉ K ZÍSKÁNÍ POKLADU 218
 - PODMÍNKY STANOVENÉ PRO ZÍSKÁNÍ POKLADU 219
 - Majitel určí podmínku pro vyzvednutí pokladu 219
 - Poklad je určen vyvolenému 220
 - HLEDAČI SAMI PORUŠÍ PRAVIDLA PŘI DOBÝVÁNÍ POKLADU 220
 - MÁMĚNÍ VYŠTRAŠÍ HLEDAČE NEBO JE SVEDE K PORUŠENÍ PRAVIDEL PŘI DOBÝVÁNÍ POKLADU 221
 - Zjevení, která vystraší nebo odvedou pozornost 221
 - Zvuky, které vystraší nebo odvedou pozornost 223

OBSAH

NEZDAŘENÉ DOBÝVÁNÍ POKLADU, POKLAD NELZE VYZVEDNOUT	223
Zmaření snahy získat poklad	223
Trest po nezdařeném dobývání pokladu	224
ZÍSKÁNÍ POKLADU BEZ ŠKODLIVÝCH NÁSLEDKŮ	225
7. PARODICKÉ POVĚSTI	227
7.A Parodické pověsti o čarování	227
7.B Parodické pověsti o strašidlech	228
Jmenný rejstřík	231